

Poesia completa I

Poemes canònics

Konstandinos P. Kavafis

Introducció, traducció i notes d'Eusebi Ayensa

FLÂNEUR. Barcelona 2024

*Treballa com els antics, que escrivien història, drames tragicomitològics,
filosofaven —víctimes de l'amor molts d'ells, com jo.*

K. P. KAVAFIS, 20.6.1910

A la memòria de l'enyorada Montserrat Franquesa i Gòdia,
amb el record d'aquests versos del poeta rossellonès
Josep Sebastià Pons, que ella tant va estimar:

*Cant perdut que no puc més repetir,
¿qui parlarà d'ocell i d'herba tendra,
quan entre llavi i llavi un gust de cendra
senyala la misèria del destí?*

TAULA

Introducció	17
POEMES CANÒNICS (1897-1935)	59
1. Un vell (1897)	61
2. Muralles (1897)	62
3. Els cavalls d'Aquil·les (1897)	63
4. Pregària (1898)	64
5. Ciris (1899)	65
6. El primer graó (1899)	66
7. Les ànimes dels vells (1901)	68
8. <i>Che fece... il gran rifiuto</i> (1901)	69
9. Interrupció (1901)	70
10. Les finestres (1903)	71
11. Termòpiles (1903)	72
12. Tot esperant els bàrbars (1904)	73
13. Deslleialtat (1904)	76
14. Veus (1904)	78
15. Disigs (1904)	79

16. Troians (1905)	80
17. El rei Demetri (1906)	82
18. El seguici de Dionís (1907)	83
19. Monotonia (1908)	84
20. Les exèquies de Sarpèdon (1908)	85
21. És ell! (1909)	87
22. Els passos (1909)	88
23. La ciutat (1910)	89
24. La satrapia (1910)	90
25. Escultor de Tiana (1911)	91
26. Idus de març (1911)	93
27. Acabat (1911)	94
28. El déu abandona Antoni (1911)	95
29. Ítaca (1911)	96
30. Jònic (1911)	98
31. La glòria dels Ptolemeus (1911)	99
32. Els perills (1911)	100
33. Dins l'església (1912)	101
34. Filhel·lè (1912)	102
35. Torna (1912)	104
36. Herodes Àtic (1912)	105
37. Reis alexandrins (1912)	107
38. En la mesura que pugués (1913)	109
39. Hi vaig anar (1913)	110
40. Molt rarament (1913)	111
41. A la botiga (1913)	112

42. Canelobre (1914)	113
43. Tomba de Lísies, gramàtic (1914)	114
44. Teòdot (1914)	115
45. Tomba d'Euríon (1914)	116
46. Lluny (1914)	117
47. Els savis perceben allò que s'apropa (1915)	118
48. A l'entrada del cafè (1915)	119
49. Orofernes (1915)	120
50. Jura (1915)	123
51. Manuel Comnè (1915)	124
52. Una nit (1915)	125
53. El disgust del selèucida (1915)	126
54. La batalla de Magnèsia (1915)	128
55. Pintat (1915)	130
56. Mar de matí (1915)	131
57. Davant d'una estàtua d'Endimió (1916)	132
58. Quan es desvetllin (1916)	133
59. Al carrer (1916)	134
60. Un dels seus déus (1917)	135
61. L'aparador de l'estanc (1917)	136
62. Dies de 1903 (1917)	137
63. He contemplat tant... (1917)	138
64. Al plaer (1917)	139
65. Pas (1917)	140
66. Per a Ammoni, que va morir als vint-i-nou anys, el 610 (1917)	141

67. En una ciutat de l'Osroene (1917)	142
68. Al capvespre (1917)	143
69. Tomba d'Ignasi (1917)	144
70. Grisos (1917)	145
71. Tomba de Jassís (1917)	146
72. En el mes d'Athir (1917)	147
73. Emilià, fill de Mònaes, alexandrí (628-655 dC) (1918)	148
74. Cesarió (1918)	149
75. Comprensió (1918)	151
76. El termini de Neró (1918)	152
77. Ambaixadors d'Alexandria (1918)	153
78. Aristobul (1918)	154
79. Recorda, cos... (1918)	156
80. Tomba de Lanes (1918)	157
81. En el port (1918)	158
82. Des de les nou (1918)	159
83. Dels hebreus (50 dC) (1919)	161
84. De Demetri Soter (162-150 aC) (1919)	162
85. Sota la casa (1919)	165
86. La taula del costat (1919)	166
87. El sol de la tarda (1919)	167
88. Per romandre (1919)	169
89. Ímenos (1919)	170
90. En el vaixell (1919)	171
91. Darios (1920)	172

92. Anna Comnè (1920)	174
93. Si és que va morir (1920)	175
94. Joves de Sidó (400 dC) (1920)	177
95. Perquè vinguin (1920)	179
96. Fabricant de craters (1921)	180
97. Demarat (1921)	181
98. El seu origen (1921)	183
99. Favor d'Alexandre Bales (1921)	184
100. Malenconia de Jasó, fill de Cleandre, poeta de Commagena (595 dC) (1921)	185
101. Un noble bizantí, a l'exili, escriu versos (1921)	186
102. He aportat a l'art (1921)	187
103. De l'escola del famós filòsof (1921)	188
104. Als qui combateren per la Lliga Aquea (1922)	190
105. A Antíoc Epífanes (1922)	191
106. En un llibre vell (1922)	192
107. En la desesperació (1923)	193
108. Julià, veient indiferència (1923)	194
109. Epitafi d'Antíoc, rei de Commagena (1923)	195
110. Teatre de Sidó (400 dC) (1923)	196
111. Julià a Nicomèdia (1924)	197
112. Abans que els canviés el temps (1924)	198
113. Ha vingut a llegir (1924)	199
114. El 31 aC a Alexandria (1924)	200
115. Joan Cantacuzè s'imposa (1924)	201

116. El vint-i-cinquè any de la seva vida (1925)	203
117. Tèmet d'Antioquia (400 dC) (1925)	205
118. ...De vidre de colors (1925)	206
119. En una riba d'Itàlia (1925)	207
120. En el poble ensopit (1925)	208
121. Apol·loni de Tíana a Rodes (1925)	209
122. Gran processó de sacerdots i laics (1926)	210
123. La malaltia de Clitos (1926)	212
124. En una ciutat de l'Àsia Menor (1926)	213
125. Sacerdot del temple de Serapis (1926)	215
126. Per les tavernes (1926)	216
127. Sofista que abandona Síria (1926)	217
128. Julià i els antioquesos (1926)	218
129. Dies de 1896 (1927)	220
130. Anna Dalassena (1927)	221
131. Dos nois de vint-i-tres a vint-i-quatre anys (1927)	222
132. Grega des de ben antic (1927)	224
133. Dies de 1901 (1927)	225
134. Cimó, fill de Learc, de vint-i-dos anys, estudiant de literatura grega (a Cirene) (1928)	226
135. No vas entendre (1928)	228
136. Un jove, expert en l'art de la paraula, en els seus vint-i-quatre anys (1928)	229
137. A Esparta (1928)	231

138. Retrat d'un jove de vint-i-tres anys, artista diletant, fet per un amic de la mateixa edat (1928)	232
139. En una gran colònia grega, 200 aC (1928)	233
140. Sobirà de Líbia occidental (1928)	235
141. Camí de Sinope (1928)	237
142. Dies de 1909, 1910 i 1911 (1928)	239
143. Alexandre Janeu i Alexandra (1929)	240
144. Flors boniques i blanques que s'adeien tant (1929)	242
145. Mires, Alexandria del 340 dC (1929)	244
146. Anem, rei dels lacedemonis (1929)	248
147. En el mateix lloc (1929)	249
148. El mirall de l'entrada (1930)	250
149. Preguntava per la qualitat (1930)	251
150. Hi haurien d'haver pensat (1930)	253
151. En el 200 aC (1931)	255
152. Segons les fórmules d'antics mags grecosiris (1931)	257
153. Dies de 1908 (1932)	258
154. Als afores d'Antioquia (1935)	260
Notes als poemes canònics	263
Bibliografia	429

INTRODUCCIÓ

Tres anys abans de morir, Konstandinos P. Kavafis (Alexandria, 1863-1933) feia aquestes declaracions —en tercera persona, com era habitual en ell— a un representant d'una revista literària francesa que no ha pogut ser identificat: «Kavafis, segons la meva opinió, és un poeta ultra-modern, un poeta de les generacions futures [...]. Els poetes poc comuns com Kavafis tindran llavors un lloc preferent en un món que reflexionarà molt més que el d'avui. Sostinc, doncs, que la seva obra no quedarà simplement tancada a les biblioteques com un document històric de l'evolució literària grega» (Kavafis, trad. cat. 2020b: 121-122).¹

Aquestes paraules responien perfectament a la realitat, perquè el poeta no va gaudir mai en vida de l'enorme fama que l'ha acompanyat després de la mort. Basti recordar només el judici que va fer dels seus poemes Kostís Palamàs, el patriarca de les lletres neogregues, l'any 1928, quan l'alexandrí es trobava en el

¹ Com es constata a la *Bibliografia*, per diferenciar les traduccions de les obres originals del poeta en grec, les primeres apareixen referenciades com a «Kavafis trad.», acompanyades de la llengua de la traducció abreujada (cat., cast...), de l'any de l'edició i de la pàgina o pàgines corresponents.

zenit de la seva carrera literària: «Les obres de Kavafis —vers, llengua, expressió, forma i contingut— em semblen més aviat esbossos que no arriben a la categoria de poemes». I, respecte dels poemes històrics, sostenia que semblaven més aviat «reportatges», «reportatges dels segles», per ser més exactes.² Pel que sembla, el parer de Palamàs distava molt de ser una opinió aïllada, ja que la poesia kavafiana no va despertar tampoc gaire admiració entre escriptors de l'anomenada de Iorgos Theotokàs o Iorgos Katsímbalis, que el veien com una amenaça arribada inesperadament des de la diàspora més allunyada del centre literari i de poder que era (o que ells creien que era) Atenes, una amenaça caiguda amb la força d'un meteorit —en paraules de D. Dimirulis— per qüestionar uns postulats literaris postromàntics que els escriptors de la generació de 1930 consideraven inamovibles, una poma de la discòrdia, al capdavant, que venia a agitar les aigües encalmades de la vida literària atenesa fins a capgirar-les de cap a peus (Dimirulis, 2015: 55-56 i 95).

² Panagiotis Roilós, en un llibre relativament recent, ha demostrat que les paraules de Palamàs no eren del tot desencertades, i per fer-ho ha posat en prosa un dels poemes històrics de l'alexandrí, «Anna Dalassena» (I, 130). La conclusió a la qual arriba aquest professor grec de la Universitat de Harvard és que el poema en qüestió «podria ser perfectament un fragment de qualsevol narració històrica» (Roilós, 2016: 26-29).

Algunes crítiques van arribar a ser realment insultants. Serveixi de mostra la següent, publicada per D. Tangópulos al diari atenès *Ethnos* l'any 1924 i recollida, com moltes altres, per Kh. L. Karàoglu en un llibre clàssic: «[els poemes de Kavafis] semblen les excentricitats antipoètiques d'un cocodril filològic vora el Nil» (Karàoglu, 1985: 83).

És cert que l'erotisme tan pujat de to de molts dels seus poemes (inspirats en un amor ben poc *ortodox* per a la moral de l'època) i, sobretot, el fet que el poeta no arribés a aplegar mai en vida la seva obra poètica (que, com es veurà tot seguit, donà a conèixer —i encara de manera molt parcial— en revistes literàries i en fulls volants que imprimia ell mateix a Alexandria i distribuïa enquadernats en plec entre els seus amics) van dificultar el seu reconeixement públic. I no era tampoc aliena a aquesta realitat la visió integradora que tenia de l'hel·lenisme —gens estranya donada la seva condició d'alexandrí—, que xocava de ple amb el model de nacionalisme excloent que aquells anys feia furor a Grècia, on el poeta tenia la majoria de lectors. A aquesta seva interpretació de l'hel·lenisme en el sentit més ampli del terme responia l'afirmació «Soc hel·lènic. Alerta, no grec, ni grecitzant, sinó hel·lènic», que havia fet en més d'una ocasió i que dona a la seva obra un valor gairebé ecumènic que l'apropa a les necessitats i reptes de l'home actual més que no pas algunes de les produccions literàries dels seus correligionaris grecs.

Amb els anys, però, i amb l'aparició no només de la seva obra reconeguda —els cent cinquanta-quatre poemes del corpus canònic que van veure la llum per primer cop en format de llibre l'any 1935— sinó també dels vint-i-set refusats, dels seixanta-vuit reservats, dels dos poemes anglesos, dels nou poemes en esbós, dels tres poemes en prosa i dels trenta-vuit poemes inacabats, Kavafis s'ha convertit en una figura poètica indiscutible (i —no cal dir-ho— en el poeta més rellevant de les lletres

neogregues), amb una influència enorme en la lírica contemporània d'arreu. Entre llibres i traduccions a diverses llengües, es compten més de cinc-cents títols, i els seus versos es poden sentir en tot el món, fins i tot en boca de persones alienes a la poesia i que ni tan sols són conscients de l'existència del poeta. En el poema reservat «El banc del futur» (II, 215),³ Kavafis havia dit que «per assegurar la meua difícil existència, / en el banc del futur / ben poques lletres giraré». Possiblement ni ell mateix es podia imaginar aleshores que aquestes lletres li acabarien reportant amb els anys uns rèdits tan alts.

L'obra de Kavafis: un iceberg a les aigües càlides de l'hel·lenisme

Com s'ha indicat anteriorment, Kavafis no va editar mai la seva obra poètica en vida, almenys de manera completa. A banda de l'aparició puntual d'algun poema en revistes literàries sobre-tot alexandrines, ateneses i constantinopolitanes, acostumava a imprimir-los en fulls volants que, aplegats en fascicles, repartia entre amics i coneguts. A aquests fascicles, que li servien de base, el poeta afegia els poemes escrits amb posterioritat cada cop que tenia intenció d'enviar una mostra de la seva producció

³ En tots els poemes citats —i en les notes que s'hi refereixen— fem constar, entre parèntesis, el número del volum al qual pertanyen (I o II) i el seu número d'ordre.